

Чеботарьова Олена Валентинівна

доктор педагогічних наук, завідувач
відділу освіти дітей з порушеннями
інтелектуального розвитку
Інституту спеціальної педагогіки
і психології імені Миколи Ярмаченка
НАПН України

НАВЧАННЯ, ДОПОМОГА ТА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ЯК ВАЖЛИВІ ГУМАНІСТИЧНІ НАПРЯМИ ОСВІТИ В УМОВАХ КРИЗОВИХ ВИКЛИКІВ

Актуальність. Гуманізація – це процес створення умов для самореалізації, самовизначення здобувачів освіти в усій багатогранній повноті її інтелектуального, психологічного і соціального розвитку, орієнтація освітнього процесу на формування особистості.

В умовах воєнного стану в країні гуманістичні напрями освіти дітей з особливими потребами набувають першочергового значення та передбачають важливі основи життєзабезпечення дітей та їхніх родин, надання їм вчасної консультативної психологічної допомоги, підтримки та можливості продовжувати навчання з метою соціальної адаптації та особистісного розвитку.

Негайність вирішення даної проблеми зумовлена військовими подіями, які відбуваються внаслідок повномасштабної війни Російської Федерації проти України, що спричинило низку гострих викликів у соціально-психологічному та гуманітарному стані українського суспільства.

Значна кількість дітей з ООП потребує ефективної психологічної й психотерапевтичної допомоги та підтримки, відновлення процесу навчання для внутрішньо переміщених осіб. Сьогодні спостерігаються нагальні потреби дітей та їхніх родин, які зазнали впливу травмуючих подій, у отриманні ефективного психолого-педагогічного супроводу, наданні освітньої та соціальної допомоги, прояві гуманістичних цінностей суспільства.

В умовах кризових викликів діти з ООП є особливо вразливими до цих страшних подій. Вони по різному реагують на вибухи, переміщення у безпечне місце (бомбосховище), можуть опинитися в ступорі або виявляти істерики під час сирен повітряної тривоги, відчувати постійний страх, розгубленість, тривогу та мати інші негативні психічні прояви.

Урахування їхніх особливостей психофізичного розвитку є ключовою умовою реалізації підтримки, допомоги та їхнього навчання в складних умовах сьогодення. Слід пам'ятати, що діти

з ООП мають різні можливості пізнавальної діяльності, не усі можуть швидко та правильно реагувати та обробляти інформацію з навколишнього середовища. Через це, важливим є застосування необхідної підтримки та допомоги таким дітям під час війни, враховуючи максимально їхні інтелектуальні та комунікативні можливості з метою мінімізувати у них наслідки психологічної травми.

Виклад основного матеріалу. З самого початку війни в Україні науковцями Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України спільно з практичними працівниками розроблено широкий спектр різного контенту для допомоги та підтримки як дітей з ООП, так і для фахівців, які працюють з такими дітьми наразі, використовуючи різні форми навчання (очну, дистанційну, змішану). Також допомагають консультаціями та порадами батькам дітей з ООП, які потребують підтримки та допомоги фахівців. З метою поширення науково-практичних напрацювань та інноваційного досвіду навчання, підтримки та допомоги дітям в умовах кризових викликів, співробітниками Інституту проводяться різні заходи: міжнародний конгрес, всеукраїнські практико-орієнтовані платформи, конференції, семінари, круглі столи, майстер-класи та ін.

На підтримку та екстрену допомогу дітям з ООП розроблено пам'ятки рекомендаційного характеру, які містять певний алгоритм дій при стресі чи інших нервово-психічних розладах у дітей. Пам'ятки містять певні алгоритми, як діяти в тій чи ситуації та надати допомогу, яку потребують діти та підлітки.

На сторінці Інституту постійно викладається корисний та цікавий матеріал для дітей з ООП різного віку для можливості дорослим заспокоїти дітей, створити психологічний комфорт.

Так, наприклад, для допомоги фахівцям, як працюють з дітьми з ООП, науковцями розроблено методичні матеріали, презентації, путівники для батьків дітей з особливими освітніми потребами. Запропоновані навчально-методичні матеріали, навчально-методичні посібники, методичні рекомендації батькам та педагогам, які постійно розміщуються як на сайті Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка, так і на сторінці у фейсбуці, розкривають важливі корекційні прийоми у роботі з дітьми з ООП, допомагають у навчанні, використанні психокорекційних прийомів та технологій для нормалізації психічного стану, налагодження комунікації та спілкування дітей зі своїми вчителями, друзями, однолітками.

Педагогам, психологам, батькам дітей з ООП було презентовано різноманітні навчально-методичні матеріали щодо допомоги, підтримки та навчання дітей з ООП в умовах воєнного стану в країні, а саме:

- рекомендації для педагогів та батьків щодо дистанційного навчання дітей з ООП;

- інформаційні матеріали на підтримку педагогів, які навчають дітей з в умовах воєнного стану; численні презентації та відеозаписи щодо порад для батьків, як діяти у складних ситуаціях, як надати дитині психологічну допомогу тощо;

- технології навчання учнів в умовах воєнного стану;

- інформаційні матеріали щодо надання допомоги та підтримки дітям в умовах кризових викликів;

- інтерактивні ігри-навчання для підтримки дітей, які знаходяться в умовах укриття та ін.

Окреслені навчально-методичні розробки та означені матеріали презентуються на різних міжнародних та всеукраїнських заходах. Одним із найвагоміших із них є VIII Міжнародний конгрес зі спеціальної педагогіки та психології «Освіта осіб з особливими потребами: виклики XXI століття», організований і проведений Інститутом спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, який проходив 19-20 жовтня 2022 року в он-лайн форматі.

У заході взяли участь більше 1000 учасників – фахівці вищих навчальних закладів, психологи й педагогів спеціальних та інклюзивних закладів загальної середньої освіти, фахівці ІРЦ та батьки дітей з ООП .

Учасники з різних регіонів України мали змогу ознайомитися з інноваційними науковими розробками та з практичними технологіями навчання та супроводу дітей з ООП, обговорити нагальні питання підтримки та допомоги особам з особливими потребами у воєнний час.

Спікерами був представлений досвід освітньої, психолого-педагогічної, корекційно-розвиткової роботи з дітьми з ООП в умовах кризових викликів. До уваги учасників заходу представлено актуальні розробки науковців та практичних працівників, надавалися конкретні рекомендації щодо використання корекційних методів, прийомів та сучасних практик навчання дітей з ООП в умовах сьогодення.

Важливе місце в освітньому процесі займає корекційно-розвивальна модель навчання, яка забезпечує школярів необхідними

комплексними знаннями, уміннями та навичками. Компетентнісний підхід визначає спрямованість освітнього процесу на досягнення результатів, якими є ієрархічно підпорядковані компетентності учнів, як ключові, предметні та життєві (Н. Бібік, Л. Ващенко, І. Єрмаков, І. Зимня, О. Овчарук, Л. Парамонова, О. Пометун, О. Савченко та ін.).

Реалізація корекційно-розвивальної мети передбачає вирішення низки пріоритетних завдань, зокрема: забезпечення інноваційного змісту освіти шляхом розроблення типових освітніх та модельних навчальних програм на основі компетентнісного підходу, створення освітнього середовища, що забезпечує доступність якісної освіти та успішну соціалізацію учнів з різними пізнавальними можливостями.

Зазначимо, що до кожної дитини з ООП необхідно використовувати індивідуальний та диференційований підхід, тобто враховувати пізнавальні можливості, їхній психологічний та емоційний стан. Завдання повинні бути доступними та зрозумілими, навчальний матеріал повинен подаватися невеликими частинами, враховуючи мовленнєві та комунікативні, сенсомоторні можливості та потреби дітей.

Не зважаючи на складні обставини війни, варто пояснювати дітям у доступній формі щодо подій, які відбуваються навколо, сприяти формуванню у дітей реального сприйняття світу, заспокоювати їх, запевняти у тому, що ворог зазнає поразки і незабаром усі повернемося до мирного життя.

Висновки. Таким чином підтримка, допомога та навчання дітей з ООП в умовах воєнного стану в країні є важливими гуманістичними напрямками освіти, спрямованими на запровадження комплексу психолого-педагогічних заходів та кроків підтримки, які допоможуть навчати, розвивати особистість, мінімізувати наслідки психологічної травми у дітей в умовах сьогодення.

Яковлева Світлана Дмитрівна

доктор психологічних наук,
професор, професор кафедри
спеціальної освіти

Херсонського державного університету

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ ЧИННИКІВ НА ФОРМУВАННЯ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ ІНТЕЛЕКТУ

Актуальність. Розвиток психіки – це специфіка дитячого віку і відображається при будь-якому стані як нормативного, так і дефіцитарного розвитку. Велика увага приділяється вивченню проявів агресивності у дітей з порушенням інтелекту та причин, які